

BÖLÜM 5

Çocukluk Döneminde (6-12 yaş) Sosyal Duygusal Gelişim

Selen DEMİRTAŞ ZORBAZ ¹

Kübra BERBER ²

ÇOCUKLUK DÖNEMİ VE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Hilal Hanım internette gezinirken çeşitli yazıların başlıkları gözüne çarpmaya başladı. “Sosyal bir çocuk yetiştirmek için 5 öneri”, “Çocuğunuz yeterince sosyal mi?”, “7 Adımda mutlu ve sosyal çocuk yetiştirme”... oğlu Tarık’a daha iyi bir ebeveyn olmak için bu tür yazıların yazıldığı web sayfalarında sıklıkla dolaşırdı. İç çekerek telefon ekranından kafasını kaldırdı ve Tarık’ın tek başına çizgi film izlediği koltuğa doğru baktı. “Çocuğum acaba çizgi film izlemek yerine dışarıda arkadaşlarıyla mı oynasa daha sağlıklı olurdu” diye düşündü ve suçluluk duygusuyla süslü başlıklı yazıları okumaya devam etti.

Hilal Hanım suçluluk duygularında haklı mı? Çocukluk döneminde bulunan bir çocuğun sağlıklı bir sosyal - duygusal gelişime sahip olduğunu söylemek için neleri yapması gerekir? Bu bölümde 6 - 12 yaş arası çocukların sosyal duygusal gelişimlerine daha yakından bakılacak ve çocukların neleri yapması gerekir ya da neleri yaparsa ilerideki gelişim dönemlerine daha hazır bir şekilde devam eder sorularının cevapları aranacaktır.

Sosyal duygusal gelişim, günlük yaşamdaki sosyal etkileşimlerde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmenin ve durumsal taleplere esnek bir şekilde uyum sağlamanın merkezinde yer almaktadır (Malti ve Noam, 2016). Diğer bir ifade ile sağlıklı bir sosyal duygusal gelişime sahip çocuklar çevrelerine daha çabuk uyum sağlarlar ve karşılaştıkları çatışmaları çözmede daha uzadırlar.

Çocukluk dönemindeki önemli gelişmelerden biri de çocuğun ilkokula başlamasıdır. Bu yaşta çocuk akranlarıyla etkileşim kurmayı artırır ve vaktinin artık büyük çoğunluğunu geçirdiği okulda ailesinden bağımsız bir sosyal çevre kurmaya başlar. Bu sosyal çevre

¹ Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., sdzorbaz@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0040-9095

² Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., kberber@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0758-1736

ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Sosyal-duygusal gelişim, yalnızca çocukluk dönemine özgü bir alan değil; bireyin yaşam boyu psikolojik dayanıklılığı, sosyal ilişkileri ve etik kararları açısından temel oluşturan bir gelişim alanıdır. 6–12 yaş aralığında kazanılan öz farkındalık, öz yönetim, sosyal farkındalık, ilişki kurma ve sorumlu karar verme becerileri, ergenlikte daha karmaşık sosyal yapılarla başa çıkabilmeyi ve yetişkinlikte sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmayı mümkün kılar.

Özellikle öz yönetim ve sorumlu karar verme becerilerinin ilkökul yıllarında gelişmesi, hem akademik başarıyı hem de riskli davranışlardan uzak durmayı öngörmektedir (Moffitt et al., 2011). Eisenberg ve arkadaşları (2014), bu yaşlardaki duygusal düzenleme becerilerinin ileri yaşlarda psikolojik uyum ve sosyal becerilerle ilişkili olduğunu vurgular. Dolayısıyla bu yaşta kazanılan sosyal duygusal beceriler çocukların ilerleyen gelişim dönemlerinde koruyucu bir faktör olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Örneğin ilkökulda kazanılan sorumlu karar verme becerisi ergenlik döneminde alınan riskleri daha az indirgeyebilecektir.

Yetişkinlik yaşamında işbirliği yapabilme, empati kurabilme, liderlik, stres yönetimi gibi özelliklerin temeli de bu dönemde atılmaktadır. CASEL (2025) çerçevesi bu becerilerin yalnızca bireysel başarı için değil, toplumun genel refahı için de kritik olduğunu vurgular. Sosyal-duygusal becerileri gelişmiş bireyler, toplumsal sorumluluk sahibi, çatışmaları barışçıl yollarla çözebilen ve farklılıklarla bir arada yaşayabilen bireylerdir.

Öte yandan, çağımızda hızlı değişen dijital ortamlar, artan yalnızlık duygusu ve sosyal izolasyon gibi yeni tehditler, sosyal-duygusal gelişimin önemini daha da artırmaktadır. Çocuklukta bu alana yapılan yatırımlar, gelecekteki ruh sağlığı hizmetlerine duyulan ihtiyacı azaltabilecek koruyucu bir işlev görebilir (Denham et al., 2009). Çocukluk döneminde sosyal-duygusal gelişimi desteklemek, yalnızca çocukların «bugün» iyi hissetmesi değil; onların yarının sağlıklı yetişkinleri olarak topluma katkı sağlayabilmeleri için de kritik önemdedir. Eğitimciler, ebeveynler ve ruh sağlığı uzmanlarının ortak çalışmasıyla, bu gelişim alanı güçlendirilerek daha kapsayıcı, duyarlı ve dirençli bir nesil yetiştirilebilir.

Okuma ve İzleme Önerileri

- Chbosky, S. (Yönetmen). (2017). *Wonder* [Mucize] [Film]. Lionsgate.
- Docter, P., & Del Carmen, R. (Yönetmen). (2015). *Inside out* [Ters Yüz] [Film]. Pixar Animation Studios; Walt Disney Pictures.
- Barthelus, L., & Skoog-Hoffman, A. (2022). *CASEL and social emotional learning (SEL)* [Podcast bölümü]. CASEL. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/common-ground-education-podcast/id1439277772?l=tr&i=1000557939057>
- De Amicis, E. (2012). *Çocuk kalbi* (M. M. Çilingiroğlu, Çev.) (9. basım). İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çorapçı, F., & Doğan, A. (Ed.). (2024). *Çocuklar ve aileler için destekleyici uygulamalar: Kuramdan müdahaleye* (2. baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.

KAYNAKLAR

- Abuhatoum, S., & Howe, N. (2013). Power in sibling conflict during early and middle childhood. *Social Development*, 22(4), 738–754. <https://doi.org/10.1111/sode.12021>
- Amatruda, M. J. (2006). Conflict resolution and social skill development with children. *Journal of Psychodrama, Sociometry, and Group Psychotherapy*, 58(4), 168–181.
- Bee, H. (1997). *The developing child*. AddisonWesley.
- Bengtsson, H., & Arvidsson, Å. (2011). The impact of developing social perspectivetaking skills on emotionality in middle and late childhood. *Social Development*, 20(2), 353–375. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2010.00587.x>
- Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar: Doğum öncesinden orta çocukluğa*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Blair, C., & Raver, C. C. (2015). School readiness and self-regulation: a developmental psychobiological approach. *Annual review of psychology*, 66, 711–731. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010814-015221>
- Booth, A., O'Farrelly, C., Hennessy, E., & Doyle, O. (2019). “Be good, know the rules”: Children’s perspectives on starting school and selfregulation. *Childhood*, 26(4), 509–524. <https://doi.org/10.1177/0907568219840397>
- Borowski, T. (2019). *CASEL’s framework for systemic social and emotional learning* (Issue Brief No. 8). Measuring SEL: Using Data to Inspire Practice.
- Brake, N. A., & Bornholt, L. J. (2004). Personal and Social Bases of Children’s Self-concepts About Physical Movement. *Perceptual and Motor Skills*, 98(2), 711–724. <https://doi.org/10.2466/PMS.98.2.711-724>
- Bulger, S. M., Townsend, J. S., & Carson, L. M. (2001). Promoting responsible student decision-making in elementary physical education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 72(7), 18–23.
- Burleson, B. R. (1982). The development of comforting communication skills in childhood and adolescence. *Child development*, 1578–1588.
- Chang, H., Shaw, D. S., Dishion, T. J., Gardner, F., & Wilson, M. N. (2014). Direct and indirect effects of the family check-up on self-regulation from toddlerhood to early school-age. *Journal of abnormal child psychology*, 42(7), 1117–1128. <https://doi.org/10.1007/s10802-014-9859-8>
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2025, Mart 12). *What is the CASEL framework?* <https://casel.org/fundamentals/whatisthecaselframework/#relationship>
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2013). *2013 CASEL guide: Effective social and emotional learning programs—Preschool and elementary school edition*. <https://casel.org>
- Cowie, H. (2012). *From birth to sixteen: Children’s health, social, emotional and linguistic development*. Routledge.
- Dall, M., Fellingner, J., & Holzinger, D. (2022). The link between social communication and mental health from childhood to young adulthood: A systematic review. *Frontiers in Psychiatry*, 13, Article 944815. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2022.944815>
- DeBettignies, B. H., & Goldstein, T. R. (2020). Improvisational theater classes improve selfconcept. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 14(4), 451–461. <https://doi.org/10.1037/aca0000260>
- Degé, F., & Schwarzer, G. (2017). The influence of an extended music curriculum at school on academic selfconcept in 9 to 11yearold children. *Musicae Scientiae*, 22(3), 305–321. <https://doi.org/10.1177/1029864916688508>
- Denham, S. A., Wyatt, T. M., Bassett, H. H., Echeverria, D., & Knox, S. S. (2009). Assessing social-emotional development in children from a longitudinal perspective. *Journal of epidemiology and*

- community health*, 63 Suppl 1, i37–i52. <https://doi.org/10.1136/jech.2007.070797>
- Dinç, G. (2022). Karar verme davranışından sorumlu beyin yapıları: Derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(1), 139–147.
- Dotsenko, E. L., Startseva, V. A., Pchelina, O. V., Karaberoova, E. V., & Ivantsova, N. B. (2020). Responsible decision making as primary school children move into adolescence. *International Journal of Emotional Education*, 12(2), 90–102.
- Duckworth, A. L., Quinn, P. D., & Tsukayama, E. (2012). What No Child Left Behind leaves behind: The roles of IQ and selfcontrol in predicting standardized achievement test scores and report card grades. *Journal of Educational Psychology*, 104(2), 439–451. <https://doi.org/10.1037/a0026280>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children’s maladjustment. *Annual review of clinical psychology*, 6, 495–525. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208>
- Emery, R. E. (2003). Children’s voices: Listening—and deciding—is an adult responsibility. *Arizona Law Review*, 45, 621–640.
- Erkman, F., Caner, A., Sart, Z. H., Börkan, B., & Şahan, K. (2010). Influence of perceived teacher acceptance, selfconcept, and school attitude on the academic achievement of schoolage children in Turkey. *CrossCultural Research*, 44(3), 295–309. <https://doi.org/10.1177/1069397110366670>
- Feldman, J. S., Shaw, D. S., Nordahl, K. B., BackerGrøndahl, A., & Nærde, A. (2022). Stable, longitudinal relations between early paternal supportive parenting and preschoolage children’s selfregulation. *Social Development*, 31(4), 1110–1125. <https://doi.org/10.1111/sode.12607>
- Haskett, M. E., Stelter, R. L., Proffit, K., & Nice, R. (2012). Parent emotional expressiveness and children’s selfregulation: Associations with abused children’s school functioning. *Child Abuse & Neglect*, 36(4), 296–307. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.11.008>
- Husband, T. (2011). “I don’t see color”: Challenging assumptions about discussing race with young children. *Early Childhood Education Journal*, 39(6), 365–371. <https://doi.org/10.1007/s10643-011-0458-9>
- Joshi A. (2008). Conflict resolution between friends during middle childhood. *The Journal of genetic psychology*, 169(2), 133–148. <https://doi.org/10.3200/GNTP.169.2.133-148>
- Karshi, T. (2015). İlköğretim dönemindeki ergenlerde üstbiliş işlevleri ile karar verme ve denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 14(55). <https://doi.org/10.17755/esosder.40353>
- Kim, S. J., Wee, S. J., & Lee, Y. (2017). “The color of heart is more important”: Korean kindergarteners exploring racial diversity through poem writing. *Australasian Journal of Early Childhood*, 42(1), 60–69. <https://doi.org/10.23965/ajec.42.1.07>
- Lee, B., & Shin, N. (2021). Mothers’ and teachers’ autonomy support in relation to children’s academic procrastination: Selfefficacy for selfregulated learning as a mediator. *Family and Environment Research*, 59(4), 477–488. <https://doi.org/10.6115/fer.2021.034>
- Lewis, C. E. (1983). Decision making related to health: When could/should children act responsibly? In G. P. Koocher & E. M. Pavuluri (Eds.), *Children’s competence to consent* (pp. 75–91). Springer.
- Liu, S. H. (2023). The influences of parenting style on child selfregulation. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 24(1), 77–82. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/24/20230597>
- Lundberg, S., Romich, J. L., & Tsang, K. P. (2009). Decisionmaking by children. *Review of Economics of the Household*, 7, 1–30. <https://doi.org/10.1007/s11150-008-9045-2>
- Malti, T., & Noam, G. G. (2016). Social-emotional development: From theory to practice. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(6), 652–665. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1196178>
- MárquezCervantes, M. C., & GaetaGonzález, M. L. (2018). Emotional competencies and responsible decision making in preadolescents with the support from teachers, fathers, and mothers.

- Revista Electrónica Educare*, 22(1), 176–200. <http://dx.doi.org/10.15359/ree.22-1.9>
- Matos, M. G., Palmeira, A. L., Gaspar, T., de Wit, J., & Łuszczzyńska, A. (2015). Social support influences on eating awareness in children and adolescents: The mediating effect of selfregulatory strategies. *Global Public Health*, 11(4), 437–448. <https://doi.org/10.1080/17441692.2015.1094106>
- Milojevich, H. M., & Haskett, M. E. (2018). Longitudinal associations between physically abusive parents' emotional expressiveness and children's selfregulation. *Child Abuse & Neglect*, 77, 144–154. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.011>
- Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D. W., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., ... Caspi, A. (2011). A gradient of childhood selfcontrol predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(7), 2693–2698. <https://doi.org/10.1073/pnas.1010076108>
- Oosterwegel, A., & Oppenheimer, L. (1993). Development of the selfsystem: How children perceive their own and others' ideas about themselves. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14(4), 443–460. [https://doi.org/10.1016/0193-3973\(93\)90001-C](https://doi.org/10.1016/0193-3973(93)90001-C)
- Payton, J. W., Wardlaw, D. M., Graczyk, P. A., Bloodworth, M. R., Tompsett, C. J., & Weissberg, R. P. (2000). Social and emotional learning: a framework for promoting mental health and reducing risk behavior in children and youth. *The Journal of school health*, 70(5), 179–185. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2000.tb06468.x>
- Quevedo, M. M., & Ampudia, L. G. (2022). The mediating role of selfregulation in the relationship between parenting behaviors and early mathematical development in Peruvian preschool children. *International Journal of Educational Psychology*, 11(3), 293–313. <https://doi.org/10.17583/ijep.6856>
- Recchia, H. (2009). *Explaining variability in sibling conflict resolution strategies during middle childhood* (Doctoral dissertation, Concordia University). Spectrum Research Repository. <https://spectrum.library.concordia.ca/978765>
- Saarni, C. (1999). *The development of emotional competence*. Guilford Press.
- Sandy, S. V. (2006). the Development of Conflict resolution Skills. *The handbook of conflict resolution: Theory and practice*, 356–388.
- Selman, R. L. (2003). *Promotion of social awareness: Powerful lessons for the partnership of developmental theory and practice*. Russell Sage Foundation.
- Such, E. and Walker, R. (2004). Being responsible and responsible beings: children's understanding of responsibility. *Children & Society*, 18: 231–242. <https://doi.org/10.1002/chi.795>
- Thierry, K. L., Vincent, R. L., & Norris, K. S. (2022). A mindfulness-based curriculum improves young children's relationship skills and social awareness. *Mindfulness*, 13(3), 730–741. <https://doi.org/10.1007/s12671-022-01830-w>
- Van Huynh, S. (2018). Social awareness and responsible decision making of students in grade 4 and 5 in Vietnam. *Journal of Education and Human Development*, 7(4), 7–15. <https://doi.org/10.15640/jehd.v7n4a1>
- Vazsonyi, A. T., & Huang, L. (2010). Where selfcontrol comes from: On the development of self-control and its relationship to deviance over time. *Developmental Psychology*, 46(1), 245–257. <https://doi.org/10.1037/a0016538>
- Vazsonyi, A. T., & Jiskrova, G. K. (2018). On the development of selfcontrol and deviance from preschool to middle adolescence. *Journal of Criminal Justice*, 56, 60–69. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2017.08.005>
- Weis, M., Trommsdorff, G., & Muñoz, L. (2016). Children's selfregulation and school achievement in cultural contexts: The role of maternal restrictive control. *Frontiers in Psychology*, 7, Article 722. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00722>
- Xu, J., Eggum, N. D., & Bradley, R. H. (2020). Children's friendship quality trajectories from middle childhood to early adolescence and prediction from sex. *Journal of Social and Personal Relati-*

onships, 37(6), 1843–1851. <https://doi.org/10.1177/0265407520910784>

Ying, K. W., & Kutty, F. M. (2023). Parental involvement and peer relationships towards primary school students' social awareness. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 12(2). <http://dx.doi.org/10.6007/IJARPED/v12-i2/16767>

Zsolnai, L. (2017). *Responsible decision making*. Routledge.